Gemeente Kerkrade
INGEKOMEN
05 JULI 2022
No.:

Gescand nummer: 22i0031276

Kerkrade, 4 juli 2022

Onderwerp: gemeentelijk taalbeleid

Aan het college en de raad van de gemeente Kerkrade

Geachte dames en heren,

Met grote belangstelling volg ik de plannen die uit uw midden naar voren worden gebracht op het gebied van taalbeleid in Kerkrade. Uw gemeenteraad heeft onlangs met algemene stemmen een motie aangenomen, waarin gepleit wordt voor het behoud en de bevordering van het gebruik van het dialect van Kerkrade. Een in mijn ogen lovenswaardig streven.
Iedere dialectspreker zal zich verheugen in een dergelijk gemeentelijk gebaar. Zaak is natuurlijk, dat het niet bij een gebaar blijft. Taalbeleid ontwikkelen is een enorme uitdaging, zeker als je dat vanuit een wetenschappelijke benadering wilt of kunt aanpakken. Draagvlak voor de uitvoering is een eerste vereiste naast wetenschappelijke, socio-linguïstische begeleiding. Om tot vormgeving van een dergelijk beleid te komen is op z'n minst een multidisciplinaire projectstructuur noodzakelijk: linguïsten, dialectologen en onderwijskundigen zullen naast pedagogen, psycho-analytici en didactici deel daarvan moeten uitmaken. De financiële spankracht van een gemeente als Kerkrade en de moeilijkheidsgraad van het project maken, dat een eenduidige focus zou moeten worden aangehouden bij het werken aan de concretisering van de wens van de gemeenteraad. In voetbaltermen: alle ballen op één doel.

Een onmisbare voorwaarde voor een succesvol taalbeleid is dat er sprake is van doorlopende leerlijnen. Idealiter beginnen die in de allereerste levensjaren om vervolgd te worden in basis- en voortgezet onderwijs. Actief en passief taalgebruik vooral in de pubertijd heeft de beste kansen op beklijven. Het verweven van dit soort wetenschappelijke bevindingen in een beleid voor welke taal dan ook is een van de verworvenheden van de moderne taaldidactiek.

Taalbeleid vergt ook, dat een lange termijnstrategie wordt uitgezet. Gedurende korte tijd de aandacht op een taal of dialect richten heeft geen zin. Continuïteit maakt het mogelijk om aan daadwerkelijke taalbeheersing te werken. Incidentele aandacht is zinloos; in het begrip taalvaardigheid is frequentie van gebruik een factor van groot belang. Het is een open deur

om te vermelden dat hieraan langdurige financiële consequenties verbonden zijn. Ook dat is een reden om die voorwaarde te verdisconteren bij het formuleren van beleid. Tot nu toe lijkt het stil rond de realisatie van de eerdere wens van de voltallige gemeenteraad.

Tot mijn niet geringe verbazing lees ik nu in de krant van 1 juli dat nog een ander taalproject in Kerkrade van de grond getild zou moeten worden: het tweetalig aanbieden van kinderopvang. Niet in samenhang met het juist beschreven project, maar nu met als de bi-linguale grondslag het Nederlands en het Duits. En dat terwijl heel veel Kerkradenaren al hun leven lang tweetalig zijn. Omdat de leefsfeer van Kerkraadse kinderen noch in het ouderlijk milieu noch in dat van de woonomgeving Duits is, zal er van taaleducatie niets terecht komen.

Een hardnekkig misverstand is dat in de kinderopvang niet het dialect als communicatiemiddel gebruikt zou mogen worden. Het in november 2019 tussen het Rijk en het bestuur van de provincie Limburg afgesloten convenant voorziet juist hierin: op grond van artikel 5 lid 1 van de wet op de kinderopvang is het gebruik van het Limburgs als voertaal in de kinderopvang toegestaan. Een beroep op de wet om het dialect geen plaats te geven in de opvoeding raakt dus kant noch wal. Wie het motief van twee- of meertaligheid in de opvoeding een plaats wil geven, doet er goed aan aan te sluiten bij de voedingsbodem die bestaat.

Staat u mij toe als taalkundige enige gedachten te wijden aan het Kerkraads dialect. Niet uit een oogpunt van emotionele betrokkenheid – hoewel ook daar niets mis mee is – maar als deskundige op dat wetenschapsgebied.[1]
Het zal u bekend zijn dat we het Kerkraads rekenen tot de Ripuarische taalfamilie. Die taalfamilie heeft haar westelijke begrenzing in onze regio en haar oostelijk tot aan de Poolse grens. Haar noordelijke grens wordt gemarkeerd door het stadsdeel Benrath in de Städteregion Düsseldorf, terwijl Köln gezien wordt als het kerngebied van het Ripuarisch.
Een wezenlijk kenmerk van het Ripuarisch is, dat het de werking van de tweede Hoogduitse klankverschuiving heeft ondergaan.[2] Dat taalkenmerk deelt het Ripuarisch met het Hoogduits. Het is mede om die reden, dat de Kerkraadse en Vaalser dialectsprekers een gemakkelijke introductie hebben in het spreken van Hoogduits. De drempel die overwonnen moet worden bij het spreken van een andere dan de moedertaal lijkt hier volledig weg te zijn gevallen. Voeg daar de opzichtige verwantschap tussen tal van woorden aan toe en iedere dialectsprekende Kerkradenaar zal het Hoogduits als een verwante buurtaal beoordelen en kunnen hanteren. Waren de (hoge) cijfers voor Duits op de middelbare scholen in Kerkrade niet het duidelijkste bewijs van die 'voorsprong'?

Taalbeleid is een aangelegenheid die zijn vertrekpunt heeft in een wetenschappelijke analyse van de voor taal relevante omstandigheden. In dit schrijven bepleit ik om alvorens weer nieuwe stappen te zetten op een modieus taalpad eerst een goed onderzoek te laten verrichten

---

[1] Lees mijn boekje: De taal van Kerkrade/De sjproach va Kirchroa, Heerlen 2020.

[2] De drie Nederlandse medeklinkers p, t en k zijn in het Ripuarisch op overeenkomstige posities f, s of ts en ch. Denk aan lofe, wasser/tsiet en maache.

naar de voor een lokaal in casu Kerkraads taalbeleid gewenste uitgangspunten. Het heeft er de schijn van dat een dergelijke beleidsmatige aanpak nu ontbreekt.

In het aangehaalde krantenartikel wordt o.a. gememoreerd, dat meertaligheid de cognitieve vaardigheid van de spreker bevordert. Dat meertaligheid wordt gezien als superieur aan eentaligheid is een inmiddels wereldwijd omarmde gedachte. Daarbij maakt het niet uit of die meertaligheid betrekking heeft op twee of meer overheidstalen of op een standaardtaal en een dialect. De essentie van het voordeel ligt in de gepraktiseerde switch tussen de taalsystemen. Die switch maakt dat er in de hersenen een algoritme ontstaat dat zijn positieve werking heeft op ook andere dan talige vaardigheden.

Ik verzoek u dan ook dringend om alvorens verdere stappen te zetten in de sfeer van een taalbeleid eerst hierover uitgangspunten te formuleren die stoelen op wetenschappelijk onderzoek. Dat zal tevens rekening moeten houden met de ambities (dialectproject) die al eerder zijn geformuleerd. De (meer)talige situatie van heel veel Kerkradenaren zal daarbij niet uit het oog verloren mogen worden. Alleen dan wordt een voedingsbodem gecreëerd voor zinvolle en haalbare actie.

Met dit schrijven hoop ik u enig inzicht geboden te hebben in de complexe materie van taalverwerving. Sociologische aspecten zijn daarin een even evident gegeven als taalkundige wenselijkheden. Continuïteit van gebruik een absolute voorwaarde. Taalbeleid is niet iets wat je uit de losse pols of uit politiek opportunisme eventjes vorm geeft. Het vereist – zoals geschetst – een gedegen aanpak wil het succes hebben. Dat dat een fors beroep doet op financiële middelen moge duidelijk zijn.
Op mijn inspraak hoop ik van u een inhoudelijke reactie te ontvangen.

Met hoogachting,